

Damage by Reflection in Turkish Law

Türk Hukukunda Yansıma Zarar

ABSTRACT

Generally, compensation of damages by reflection, which are evaluated as damages on any person except for person being affected by damage arising from an illegal act is regulated explicitly in Turkish legislation. Both Turkish Code of Obligations (“TCO”) and Turkish Commercial Code (“TCC”) enable the compensation of the damages by reflection with respect to the cases which are explicitly regulated in legislation for both real persons and legal entities. It is a matter of debate whether these counted cases can be expanded through interpretation or not.

KEYWORDS: Damage by Reflection, TCO, TCC, Real Person, Legal Entity

ÖZET

Genel olarak, haksız eylemin yöneldiği kişi dışında kalan üçüncü kişilerin uğradıkları zararlar olarak değerlendirilen yansıma zararların tazmini, Türk Hukukunda açıkça düzenlenmiştir. Yansıma zararların tazmini, gerek gerçek kişi gerekse tüzel kişiler bakımından Türk Borçlar Kanunu (“TBK”) ve Türk Ticaret Kanunu’nda (“TTK”) açıkça sayılan hallerde mümkün kılınmıştır. Sayılan bu hallerin yorum yoluyla genişletilip genişletilemeyeceği ise tartışma konusudur.

ANAHTAR KELİMELE: Yansıma zarar, TBK, TTK, gerçek kişi, tüzel kişi

I. INTRODUCTION

DAMAGE IN GENERAL CAN BE DEFINED AS A DECREMENT in property or immaterial availability of a person.¹ Damage by reflection is damage on any person except for person being directly affected by damage arising from an illegal act.

The term of damage by reflection is generally confused with the terms of direct damage and indirect damage. This confusion arises out of the fact that injured parties of direct and indirect damages are accepted as direct victims and indirect victims, respectively. However, direct victim is a person who is affected from a direct or an indirect damage whereas; an indirect victim is a person who sustains a loss due to damage by reflection.²

It is commonly accepted that the damage by reflection is limited with the cases which are regulated in Turkish legislation and they cannot be widen by any interpretation. It has been argued by the advocates of this view that if the concept of damages by reflection is extended by interpretation, it may be the result in the use of this concept as an unjust enrichment source by malicious people.³

Legal regulations concerning damage by reflection in Turkish Law, the justifications giving rise to these regulations and different opinions in the doctrine regarding the compensation for damages by reflection are referred in this piece of work.

II. REFLECTION DAMAGES IN TURKISH LAW

A. Differences between Direct Damage Indirect Damage and Damage by Reflection

The aim of the legal order and the liability law is to ensure the compensation of the decrements that occurs in property or immaterial availability of a person without his/her own will in other words all types of damages.⁴

As mentioned above, direct, indirect and damage by reflection are usually confused with each other. However, distinction between direct and indirect damages is closely related to the casual connection. Direct damage includes the damage suffered by a person who has been directly affected by the illegal act. Direct damages are the direct consequences of these illegal acts. On the other hand, indirect damages previously were consid-

I. GİRİŞ

ZARAR, GENEL OLARAK, BİR KİMSENİN MAL YA DA ŞAHIS varlığında meydana gelen eksilme olarak tanımlanabilir.¹ Yansıma zarar ise kendisine yöneltilen hukuka aykırı bir fiil nedeniyle zarara uğrayan kişi dışında kalan, üçüncü bir kişinin uğradığı zarardır.

Yansıma zarar kavramı, genellikle, doğrudan zarar ve dolaylı zarar kavramlarıyla karıştırılmaktadır. Doğrudan zararın mağduru doğrudan mağdur, dolaylı zararın mağduru ise dolaylı mağdur olarak düşünülmekte olduğu için bu kavram karmaşası ortaya çıkmaktadır. Hâlbuki doğrudan mağdur, doğrudan ya da dolaylı zarardan etkilenen; dolaylı mağdur ise, yansıma yoluyla zarar nedeniyle zarara uğrayan kişidir.²

Genel anlamda, yansıma zarar kavramının kanunda düzenlenmiş haller ile sınırlı olduğu ve yorum yöntemiyle genişletilemeyeceği kabul edilmiştir. Bu görüşü savunanlar tarafından, yansıma zarar kavramının yorum yöntemiyle genişletilmesi halinde, bu kavramın kötü niyetli kişiler tarafından haksız kazanç kapısı olarak kullanılması sonucu doğabileceği ileri sürülmüştür.³

Bu çalışmada, Türk Hukukunda yansıma zararlar ile ilişkin olarak yer alan kanuni düzenlemelere, bu düzenlemeleri doğuran gerekçelere ve yansıma zararların tazmini konusunda doktrinde yer alan farklı görüşlere değinilmektedir.

II. TÜRK HUKUKUNDA YANSIMA ZARAR

A. Doğrudan Zarar, Dolaylı Zarar ve Yansıma Zararın Farkı

Hukuk düzeninin ve sorumluluk hukukunun amacı, kişilerin mal veya şahıs varlığının hukuksal değerlerinde, isteği dışında meydana gelen eksilmelerin, bir diğer deyişle zararların giderilmesini sağlamaktır.⁴

Doğrudan ve dolaylı zararlar ile yansıma zararlar, yukarıda da ifade edildiği üzere birbirleriyle çok sık karıştırılmaktadır. Hâlbuki, doğrudan zarar ve dolaylı zarar ayrımı, illiyet bağıyla yakından ilgili kavramlardır. Doğrudan zarar, haksız eylemin yöneldiği kişinin, bu eylem nedeniyle doğrudan uğradığı zararları kapsar. Bunlar haksız eylemin doğrudan doğurduğu sonuçlardır. Dolaylı zararlar ise, önceleri kural olarak sorumluluk kap-

ered as a rule which is to be outside the scope of liability law. However, in the course of time, it is accepted that such damages should be compensated in exceptional circumstances, provided that they have the appropriate causal connection with the illegal act.⁵ Oğuzman and Öz explain the distinction between direct and indirect damages as follows; “*Direct damages are the damages on a person who is directly subjected to an illegal act without any further reason. Indirect damages are damages which arise out as a result of direct damages due to an illegal act with an additional reason.*”⁶

While, indirect damages are the damages on a person to whom the illegal act is directly directed; indirectly injured parties are the third parties except the ones to whom the illegal act is directly directed, in other words the parties injured by the damage by reflection.

samı dışında kabul edilmekteydi. Ancak ilerleyen süreçte, bu tür zararların da istisnai hallerde, uygun illiyet bağı içinde bulunması koşuluyla, tazmin edilmesi gerektiği kabul edilmiştir.⁵ Oğuzman ve Öz doğrudan ve dolaylı zarar ayrımını şu şekilde açıklamıştır: “*Doğrudan zarar, bir hukuka aykırı fiile maruz kalan kimsenin bu fiil yüzünden kendisinin araya ilave bir sebep girmeden uğradığı zarardır. Dolaylı zarar, hukuka aykırı fiilin mağdura verdiği doğrudan zarara bağlı olarak eklenen bir sebeple mağdurun uğradığı zarardır.*”⁶

Dolaylı zarar, haksız fiilin doğrudan yöneldiği kişinin uğradığı zararken; dolaylı zarar gören, haksız fiilin yöneldiği kişi dışında kalan üçüncü kişiler, yani yansıma yoluyla zarara uğrayan kişilerdir.

B. Definition of Damage by Reflection

The person who is the target of an illegal act is accepted as the directly injured party, whereas, the third party who is not targeted by the illegal act, is accepted as the indirectly injured party. Whether in a contractual liability or a non-contractual (wrongful act) liability, there may be indirectly injured parties due to the damages by the reflection of an act on third parties' legal environment. Both directly and indirectly injured parties are the concepts developed with the idea of holding an individual liable for all the potential results of his/her act may be too grave. These terms serve for the purpose of restriction of such liability. As a general rule, offender of an illegal act cannot be held responsible for the damages of indirectly injured parties. According to the generally agreed remark, liability for damages by reflection can be born only if the situation is of those which are regulated in the legislation exceptionally.⁷

B. Yansıma Zarar Tanımı

Haksız eylemin yöneldiği yani hedef aldığı kişi doğrudan zarar gören kişi; bu eylemin hedef almadığı, yönelmediği, üçüncü kişi ise dolaylı zarar gören kişidir. İster sözleşmeye dayanan (akdi) sorumlulukta olsun, ister haksız fiil (akit dışı) sorumluluğunda olsun, eylemin etkilerinin yansıması suretiyle üçüncü şahısların hukuk çevrelerinde doğan zararlarda, yansıma yoluyla zarara uğrayan kişiler söz konusu olabilir. Doğrudan zarar gören kişi ve dolaylı zarar gören kişi kavramları, sorumlu kişinin, kendi eyleminin olası bütün sonuçlarından sorumlu tutulmasının çok ağır olacağı düşüncesi ile geliştirilmiş kavramlardır. Bu kavramlar, söz konusu sorumluluğu sınırlandırma amacına hizmet eder. Haksız eylem faili, dolaylı olarak zarara uğrayanların zararlarından kural olarak sorumlu tutulamaz. Çoğunlukla kabul edilen görüşe göre, ancak kanunda öngörülen istisnai hallerden birinin varlığı söz konusu ise yansıma zarardan sorumluluk doğacaktır.⁷

C. Components of Damage by Reflection

1. Illegal Act

To claim compensation for any damage some components are always required. Existence of an illegal act is the foremost among these components. Therefore, to claim liability for damage by reflection, there must be an act that contradicts the law, fault and an appropriate causal link between damage and the illegal act. In damages by reflection, this component arises out of the violation of an absolute right of a person who is subject to a direct damage.⁸

2. Damage

Damage by reflection is the damage suffered by third parties other than the person or persons directly affected from an illegal act. Hence, damage is another essential component for the creation of liability from an illegal act. Damage by reflection may occur in the in property or immaterial availability of a person as a material or moral damage; in the form of actual loss, loss of profits or the direct or indirect damage on people who are not related with the illegal act but affected by a damage by reflection.⁹

3. Fault

Compensation of damages as a result of an illegal act is only possible if the person liable for illegal act is in fault.¹⁰ Fault as a component required for the liability for compensation of damages is also required in reflection damages. Therefore, fault required in terms of reflection damages does not differ from negligence in general liability law. The reason for that the damage by reflection is compensated only in the exceptional situations regulated in the law is not the lack of fault but the lack of casual connection.¹¹

4. Third Party

To be able to refer to damage by reflection, the existence of a third party other than the person who is responsible for the illegal act and the person to whom the illegal act is directed, and damage on a third party are necessary. In this case, when damage by reflection occurs, it can be said that there should be three different parties. The first one is the person who is liable for the illegal act, the second one is the person to whom the illegal act is targeted or directed, and the third is the person who is

C. Yansıma Zararın Unsurları

1. Hukuka Aykırılık

Her türlü zararın tazmininin talep edilmesi için bir takım unsurların varlığı aranmaktadır. Bu unsurların başında hukuka aykırılık yer alır. Bu nedenle, yansıma zarar dolayısıyla failin sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için, hukuka aykırı bir fiil, kusur ve zarar ile bu fiil arasından uygun illiyet bağının bulunması gerekir. Yansıma zararlarında hukuka aykırılık unsuru, doğrudan zarara uğrayan kişinin mutlak hak ihlalinin kaynaklanmaktadır.⁸

2. Zarar

Yansıma zarar, haksız eylemin yöneldiği kişi ya da kişiler dışındaki üçüncü kişilerin uğradıkları zararlardır. Dolayısıyla, yansıma zarardan sorumluluğun doğması için gerekli asli unsurlarında bir diğeri zararın varlığıdır. Yansıma yoluyla zarar, mal varlığı veya şahıs varlığında meydana gelebilir; maddi veya manevi zarar olarak ortaya çıkabilir; fiili veya kazanç kaybı ya da haksız eylemin dışında kalan ancak eylemin yansıdığı kişilerin doğrudan ya da dolaylı zararı şeklinde oluşabilir.⁹

3. Kusur

Haksız eylem sonucu meydana gelen zararların tazmini ancak haksız eylemden sorumlu kişinin kusurlu olması halinde mümkündür.¹⁰ Tazminat sorumluluğunun doğması için gerekli olan kusur unsuru, yansıma zararlarında da aranmaktadır. Bu nedenle, yansıma zararının varlığı için aranan kusur, genel sorumluluk hukuku kuralları uyarınca aranan kusurdan farklılık göstermez. Yansıma zararının sadece kanunlarda düzenlenen istisnai hallerde tazmin edilmesinin sebebi, kusur unsurunun yokluğu değil uygun illiyet bağının bulunmamasıdır.¹¹

4. Üçüncü Kişi

Yansıma zarardan söz edebilmek için, haksız eylemden sorumlu kişi ile haksız eylemin yöneldiği kişi dışında, bir üçüncü kişinin varlığı ve bu kişinin zarara uğraması gerekir. Bu durumda, yansıma yoluyla zararın söz konusu olduğu hallerde üç farklı kişinin varlığından söz edilebilecektir. Bunlardan birincisi haksız eylemden sorumlu tutulan kişi, ikincisi bu eylemin hedef aldığı, yöneldiği kişi, üçüncüsü ise bu kişilerin dışında kalan, dolaylı zarar gören, yani yansıma yoluyla zarar gören kişidir. Yansıma

indirectly injured, in other words who is injured by reflection. The third party injured by reflection might be a real person or a legal entity. In this respect, the type of person does not matter.

An illegal act may affect persons other than the ones who are injured directly because of the illegal act. However, accepting damages by reflection as damage on “any third party” except the ones who are directly affected from the illegal act, may result in extending the scope of liability uncertainly. In such a case, the liable person has to compensate any and all kind of damages without any limitation. For this reason, it is obligatory to restrict the concept of third persons who are damaged by reflection.¹² This limitation is mostly achieved by the causality which can be defined as the causal connection between illegal act and damage. In order to solve the problem, the condition of “being in a close relationship with the directly injured party” should be considered to limit the frame and the number of “third parties who may suffer from a damage by reflection”.¹³ The relationship between directly injured party and the party damaged by reflection may be a contractual relationship, consanguinity or another social connection.

5. Causal Link

The aim of this component is not only to limit the scope of the third party but also to limit the liability. Causal link can only determine the illegal act and parties who are directly affected by this act. It is also necessary to limit the frame of those who will be held liable for illegal act with those who are in cause and effect relation with

yoluyla zarar gören üçüncü kişi gerçek kişi veya tüzel kişi olabilir. Bu yönüyle kişi türü önem taşımamaktadır.

Haksız eylem, doğrudan zarar gören dışında kalan birçok kişiyi etkileyebilir. Ancak, yansıma zararı, haksız eylem sonucu doğrudan zarar gören kişi dışında kalan “her üçüncü kişinin uğradığı zarar” olarak kabul etmek, zarar sorumluluğunun belirsiz bir şekilde genişletilmesi sonucunu doğurur. Bu durumda haksız eylemden sorumlu tutulan kişi, sınırı belli olmayacak zararları tazmin etmek zorunda kalacaktır. Bu nedenle yansıma yoluyla zarar görenleri, yani üçüncü kişi kavramını sınırlandırmak mecburiyeti doğmuştur.¹² Bu sınırlandırma büyük oranda, haksız eylem ile zarar arasındaki sebep sonuç bağı olarak nitelendirilebilen illiyet bağı ile sağlanmaktadır. Sorunun çözümü amacıyla “yansıma yoluyla zarar gören üçüncü kişilerin” çerçevesini ve sayısını sınırlandırmak için “doğrudan zarar görenle yakın ilişki içinde bulunma” koşuluna yer verilmektedir.¹³ Doğrudan zarar görenle yansıma yoluyla zarar gören arasındaki ilişki bir sözleşme ilişkisi, bir kan bağı ya da sosyal diğer bir yakınlıktan kaynaklanan bir ilişki olabilir.

5. İlliyet Bağı

Bu unsurun amacı, üçüncü kişilerin kapsamının daraltılmasında olduğu gibi, sorumluluğu sınırlandırmaktır. İlliyet bağı ancak haksız eylem ile bu eylemden doğrudan doğruya etkilenen kişiler çevresini tayin edebilir. Haksız eylemden sorumlu tutulacak kişilerin çevresini de bu eylemle doğrudan sebep sonuç bağı içinde bulunanlarla sınırlı tutmak gerekir. Doktrinde hâkim olan

FOOTNOTE

1 Murat Topuz, İsviçre ve Türk Borçlar Hukuku İle Karşılaştırmalı Olarak Roma Borçlar Hukukunda Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi, Doctoral Thesis, Marmara University, Institute of Social Sciences, İstanbul 2010, p.20, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Last access: 28.02.2017).

2 Elif Aydın, Akıt Dışı Sorumlulukta Maddi Zarar ve Tazmini, Master Thesis, Dokuz Eylül University Institute of Social Sciences, İzmir 2009, p.53, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Last access: 28.02.2017).

3 Çağlar Özel, “Sözleşme Dışı Sorumlulukta Yansıma Zarar ve Giderimine İlişkin Bazı Düşünceler”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Ankara 2001, V. 50, N. 4, p. 94.

4 Ahmet M. Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ed. 17, Ankara 2013, p.292.

5 Kumru Kılıçoğlu (K.Kılıçoğlu), Yansıma Yoluyla Zarar, Master Thesis, Çankaya University Institute of Social Sciences, Ankara 2011, p.16, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Last access: 27.11.2016); **Oğuz Şükrü Ener**, Türk Hukukunda Manevi Tazminatın Niteliği ve Hesaplanması, Master Thesis, Gazi University Institute of Social Sciences, Ankara 2015, p.9-10 <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Last access: 30.11.2016).

6 Kemal Oğuzman/Turgut Öz, Borçlar Hukuku Genel Hükümler V. II, Ed. 12, İstanbul 2016, p.43.

7 K. Kılıçoğlu, p.23.

8 Oğuzman/ Öz, p.44.

9 K. Kılıçoğlu, p.21.

10 Safa Reisoğlu, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ed. 25, İstanbul 2014, s.171.

11 Seda İrem Çakırca, Türk Sorumluluk Hukukunda Yansıma Zararı Kuramı, Doctoral Thesis, İstanbul University Institute of Social Sciences, Department of Private Law, İstanbul 2011, p.83 <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, (Last access: 01.12.2016).

12 K. Kılıçoğlu, p.28.

13 Özel, p.88.

14 Topuz, p.66.

15 Özel, p.93.

16 Özel, p.96.

this act. The dominant opinion in the doctrine argues that the legislator has limitedly defined when damage by reflection will lead to liability by virtue of casual connection, in order not to always cause liability.¹⁴ There are two different views in the doctrine in relation to whether the damages by reflection are limited with the ones regulated in the legislation or not. The dominant view in the doctrine argues that the legislators regulate the instances of the damages by reflection constrictedly; therefore, they cannot be widened by interpretation.¹⁵ If this view is accepted, even if it can be claimed that there is a casual connection in the concrete event, they will not be accepted as damage by reflection except the cases regulated in the legislation. By the supporters of this view, it is claimed that extending such legal limitation through interpretation may lead the claim for compensation for damages by reflection may become a rule. In this case, the tort-feasor of wrongful act feaseor may face with uncertain liabilities. On the other hand, the opposing view argues that the legislator does not limit the cases of damage by reflection; legislator regulates some cases due to the importance of some personal properties, so that in some additional cases, if the conditions are satisfied in the actual case, liability for damage by reflection can be accepted. Although this view is not widely accepted in the Turkish doctrine, this is not the case in the Swiss Law which is accepted as an origin of Turkish Law. In some of its decisions the Swiss Federal Court defends this opinion by acting on “the theory of protection for the purpose of norms”, by awarding compensation for damages that are not regulated in the legislation.¹⁶

görüş, yasa koyucunun illiyet bağından hareketle yansıma yoluyla zararların her zaman sorumluluğa neden olmaması için, bu tür zararların ne zaman sorumluluğa yol açacağına sınırlı bir şekilde belirlediğini savunmaktadır.¹⁴ Doktrinde yansıma zararların sadece kanunda sayılan hallerle sınırlı olup olamadığına ilişkin iki farklı görüş bulunmaktadır. Hâkim görüş, yasa koyucunun “yansıma yoluyla zarar” hallerini sınırlı bir şekilde saymış olduğunu, bu hallerin dışında yansıma yoluyla zarardan sorumluluğun kabul edilemeyeceğini öne sürmektedir.¹⁵ Bu görüş kabul edilecek olursa, kanun ile sayılmış hallerin dışında, somut olayda illiyet bağı bulunduğu iddia edilebilse dahi, yansıma yoluyla zarardan söz edilemeyecektir. Bu görüşü savunanlar tarafından, bu tür yasal istisnaların yorum yoluyla genişletilmesi halinde, yansıma yoluyla zararın tazmini istemlerinin kural haline gelebileceği ileri sürülmektedir. Bu durumda ise haksız fiilin faili, sonu ve sınırı belirsiz bir sorumluluk alanıyla karşı karşıya kalabilecektir. Karşıt görüş ise, yasa koyucunun yansıma yoluyla zarar hallerini sınırlı olarak saymadığı, yasa koyucunun bazı kişisel varlıkların önemi nedeniyle yansıma yoluyla zarardan sorumluluğa yer verdiği, bu haller dışında da somut olayda koşulları varsa yansıma yoluyla zarardan sorumluluğun kabul edilebileceği savunmaktadır. Her ne kadar bu görüş Türk doktrininde yaygın olarak kabul görmese de, Türk Hukukunun genel olarak kaynak kabul ettiği İsviçre Hukukunda, İsviçre Federal Mahkemesi bazı kararlarında “normun koruma amacı teorisinden” hareketle kanunlarda sayılmayan yansıma zararların tazminine hükmederek, bu görüşü savunmaktadır.¹⁶

DİPNOT

1 Murat Topuz, İsviçre ve Türk Borçlar Hukuku İle Karşılaştırmalı Olarak Roma Borçlar Hukukunda Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010, s.20, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Son erişim: 28.02.2017).

2 Elif Aydın, Akit Dışı Sorumlulukta Maddi Zarar ve Tazmini, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2009, s.53, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, (Son erişim: 28.02.2017).

3 Çağlar Özel, “Sözleşme Dışı Sorumlulukta Yansıma Zarar ve Giderimine İlişkin Bazı Düşünceler”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 50, S. 4, Ankara 2001, s. 94.

4 Ahmet M. Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 17. Bası, Ankara 2013, s.292.

5 Kumru Kılıçoğlu (K.Kılıçoğlu), Yansıma Yoluyla Zarar, Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2011, s.16, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, (Son erişim: 27.11.2016);

Öğüz Sükrü Ener, Türk Hukukunda Manevi Tazminatın Niteliği ve Hesaplanması, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2015, s.9-10 <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Son erişim: 30.11.2016).

6 Kemal Oğuzman/Turgut Öz, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt II, 12. Bası, İstanbul 2016, s.43.

7 K. Kılıçoğlu, s.23.

8 Oğuzman/Öz, s.44.

9 K. Kılıçoğlu, s.21.

10 Safa Reisoglu, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 25. Bası, İstanbul 2014, s.171.

11 Seda İrem Çakırca, Türk Sorumluluk Hukukunda Yansıma Zararı Kuramı, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul 2011, s.150. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, (Son erişim: 01.12.2016).

12 K. Kılıçoğlu, s.28.

13 Özel, s.88.

14 Topuz, s.66.

15 Özel, s.93.

16 Özel, s.96.

III. DAMAGES BY REFLECTION UNDER TURKISH OBLIGATION CODE

In cases where the damage by reflection is in the form of material damage, the conditions for compensation of this kind of damages differ in the areas of contractual liability and wrongful act liability.

In the broad sense, breach of a contract is included in the notion of contradiction to law. The concept of damage covers damages arising from both contractual and wrongful act liability. As a result, damage by reflection can be born from a breach of a contract or a wrongful act. However, parties injured by damages by reflection are out of the contractual relationship. For this reason, even if the directly injured party has a contractual relationship with the liable person, the injured parties by reflection damages is not in such a relationship. Consequently, it can be said that damages by reflection are always based on wrongful act. Nevertheless with regard to directly injured party, the main source of damages by reflection can be based on both a contractual relationship and a wrongful act.¹⁷

A. Damages by Reflection Arise From Wrongful Acts

Damages by reflection may be born as a result of wrongful act. To be able to speak of such damage and liability, all elements of a wrongful act must have taken place. In this sense, the conditions in TCO Article 49, namely illegal act, casual link, fault and damage must be in existence.¹⁸

As a result of a wrongful act, the person to whom the the wrongful act is directed, in other words who is directly affected by this act, must be damaged. If there is nobody who is directly affected by the reason of the wrongful act, there shall not be any damage by inflection. Hereunder, damages by inflection depend on the existence of direct damages, in other words existence of directly injured party. Hence, damages by reflection do not arise from wrongful acts independently. This damage always requires existence of the directly injured party.¹⁹ Transportation costs of directly injured party's family from another city to the hospital to visit the injured party and moral damages because of the damage on directly injured party²⁰ are examples of damages by reflection arise out of a wrongful act.

III. TÜRK BORÇLAR KANUNU UYARINCA YANSIMA ZARAR

Yansima zararın malvarlığı zararı şeklinde ortaya çıktığı durumlarda, zararın sözleşme sorumluluğu ve haksız fiil sorumluluğu alanlarında tazmin edilmesinin koşulları farklılık göstermektedir.

Sözleşmeye aykırılık geniş anlamda hukuka aykırılık kavramı içinde yer alır. Zarar kavramı her iki borç kaynağından doğan zararları kapsamaktadır. Bunun sonucu olarak yansima yoluyla zarar, hem haksız eylemlerden hem de sözleşmeye aykırılıktan doğabilir. Ancak yansima yoluyla zarar görenler sözleşme ilişkisi içinde olmayan kişilerdir. Bu nedenle doğrudan zarar görenler (doğrudan mağdurlar), sorumlu kişi ile sözleşme ilişkisi içinde olsa bile, yansima yoluyla zarar görenler böyle bir ilişki içinde değildirler. Dolayısıyla yansima yoluyla zararın daima haksız eyleme dayanan bir zarar türü olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, yansima yoluyla zararın asıl kaynağı hem haksız eylem hem de asıl zarar gören açısından sözleşme ilişkisine dayanabilir.¹⁷

A. Haksız Fiilden Doğan Yansima Zarar

Yansima yoluyla zarar haksız bir eylemin sonucu doğabilir. Böyle bir zarardan ve sorumluluktan söz edebilmek için haksız eylemin bütün unsurlarının gerçekleşmiş olması gerekir. Bu anlamda, TBK madde 49'daki koşullar yani hukuka aykırı eylem, illiyet bağı, kusur ve zarar mevcut olmalıdır.¹⁸

Haksız eylem sonucu, bu eylemin yöneldiği, söz konusu eylemden doğrudan etkilenen kişinin zarara uğraması gerekir. Eylem nedeniyle doğrudan doğruya etkilenen yani zarara uğrayan bir kişi mevcut değilse yansima yoluyla zarardan söz edilemez. Buna göre, yansima yoluyla zarar, ancak doğrudan zararın yani doğrudan mağdurun varlığına bağlı bir zarardır. Dolayısıyla, yansima yoluyla zarar haksız eylemlerde bağımsız bir zarar olarak doğmaz. Bu zarar daima asıl zarar görenin varlığını gerektirir.¹⁹ Örneğin; yaralanan bir kişinin ailesinin farklı bir şehirden hastaneye ziyarete gelmeleri nedeniyle yaptıkları yol masrafları ve yaralanan kişinin için duydukları üzüntü nedeniyle doğan zararlar,²⁰ haksız fiil sonucu doğan yansima zararlarıdır.

Tüzel kişiler, gerçek kişiler gibi hukuki anlamda hak ve fiil ehliyetine sahip olduğunu kabul edilen mal veya şahıs topluluklarıdır. Türk Medeni Kanunu ("TMK") m.

Legal entities are commodities or persons communities which, are deemed to have a legal right to act like real persons.²¹ Article 48 of Turkish Civil Code reads as follows; *“The legal entities are entitled to use all the rights vested upon and the capacity to undertake all kinds of obligations other than the characteristics related to real persons such as sex, age, kinship etc.”* In accordance with this provision, legal entities have property and immaterial rights like real persons. They may suffer damages because of wrongful acts against their property and immaterial rights and ask for compensation for pecuniary loss and intangible damages as a directly injured party. If people connected to the directly injured legal entity suffer from damages by reflection due to the direct damages on the legal entity and also if these damages are one of those cases regulated in the legislation, it can be accepted that these damages by reflection shall be compensated.

48’de “Tüzel kişiler, cins, yaş, hısımlık gibi yaradılışı gereği insana özgü niteliklere bağlı olanlar dışındaki bütün haklara ve borçlara ehildirler” hükmü yer almaktadır. Bu hüküm doğrultusunda, tüzel kişiler de gerçek kişiler gibi, mal ve şahıs varlığı haklarına sahiptirler. Bu varlıklarına yönelik haksız eylemler nedeniyle zarara uğrayabilir ve doğrudan mağdur olarak maddi ve manevi zararlarının tazmin edilmesini talep edilebilirler. Tüzel kişi ile bağ içinde bulunan diğer kişilerin de tüzel kişilerin doğrudan uğradığı zarar dolayısıyla yansıma zarara maruz kalması ve bu durumun aşağıda inceleneceği üzere kanun ile düzenlenen haller arasında yer alması halinde söz konusu yansıma zararların tazmininin talep edilebileceği kabul edilmektedir.

B. Reflection Damages Arise From Breach of a Contract

Within the scope of contractual liability, as a general rule, compensation of material damages on a third party, who is not a party to the contract, is not possible.²² Contractual relationship establishes a relationship only between debtor and creditor and as a general rule; rights and obligations risen from this relationship will be applicable only to the parties to the contract.²³ It is generally accepted that in consequence of the principle called relativity of contract, third persons who are not party to the contract cannot demand anything arises out of the contract. If this opinion is defended, the third party who is not a party to the contract, suffers damages because of the breach of this contract, the third party has to put up

B. Sözleşmeye Aykırılıktan Doğan Yansıma Zarar

Sözleşme sorumluluğu alanında sözleşmeye taraf olmayan üçüncü bir kişinin, sözleşmenin gereği gibi ifa edilmemesinden kaynaklanan malvarlığı zararının tazmin edilmesi, kural olarak mümkün değildir.²² Sözleşme ilişkisi sadece alacaklı ve borçlu arasında hukuki bir bağ oluşturur ve bu bağdan kaynaklanan haklar ve borçlar kural olarak sadece o borç ilişkisinin tarafları arasında geçerli olur.²³ Sözleşmenin nisbiliği adı verilen bu ilke dolayısıyla sözleşmenin tarafı olmayan üçüncü kişilerin, genel olarak, sözleşmeden kaynaklanan herhangi bir talepte bulunamayacakları kabul edilmektedir. Bu görüş savunulduğu takdirde, sözleşmeye taraf olmayan ve bu sözleşme nedeniyle yansıma zarara uğrayan kişinin uğ-

with these damages by virtue of the principle relativity of the contract. However, there are some exceptions to this principle by which existence and compensation of the reflections damages are accepted in the field of contractual liability.²⁴

Pursuant to the rules of contractual liability, if the contractual party has right to claim compensation for damages even if the party has not damaged, whereas, the non-contractual third party is not entitled to claim damages even if it has been damaged, this may result in an advantageous benefit of the damaging party. This approach is also one of the reasons for the compensation of the third person's damages, in other words, damages by reflection.²⁵ The essence of this idea of equity is complemented by the fact that the third party's compensation for damages by reflection is based on the principles of good faith.

Damages by reflection may arise as a consequence of a breach of a contract by debtor. The most common example of this type of damage is the liability of the employer, who does not take the necessary safety precautions in accordance with the employment contract and cause damages on the employee's relatives. In this case, these relatives who are deprived of their support in the event of the death of the employee may demand compensation for material damages by reflection by virtue of Article 53/b-3 of TCO (Damages suffered by the persons who are deprived of the support of the deceased). If the employee is injured or disabled in the same case, the relatives of the employee due to heavy physical damage may be able to ask for compensation for damages by reflection by virtue of Article 56/2 of TCO (A reasonable payment as a compensation for immaterial damages on relatives of the injured or dead party in case of a heavy physical damage or a death).

IV. DAMAGES BY REFLECTION UNDER TURKISH COMMERCIAL CODE

Regulations concerning the damages by reflection in relation to the companies are located in the Article 553 of TCC. Referred article reads as follows; *"In case of breach of contractual obligations by the founders, members of Board of Directors, managers and liquidators bound to their negligence, they shall be held responsible against both the shareholders and company's creditors for the damage caused thereof."*

radığı zarara, sözleşmenin nisbiliği ilkesi sebebiyle katlanması gerekecektir. Ancak sözleşme hukukuna hâkim olan bu ilkeye istisnalar getirilerek, sözleşme sorumluluğu alanında yansıma zararının varlığı ve tazmin edilebileceği kabul edilmektedir.²⁴

Sözleşme sorumluluğu kuralları uyarınca, zarara uğramayan sözleşme tarafının zararının tazminini talep etme hakkına sahip olmasına rağmen sözleşme tarafı olmayan üçüncü kişinin zarara uğramış olsa dahi zararının tazminini talep hakkı olmaması, zarar veren borçlunun avantaj sağlaması sonucunu doğurabilecektir. Bu düşünce de üçüncü kişinin zararının tazmin edilmesi imkanının, bir diğer deyişle yansıma zarar kurumunun ortaya çıkmasının sebeplerinden biridir.²⁵ Bu hakkaniyet düşüncesinin özü, üçüncü kişinin zararının tazmin edilmesi kurumunun dürüstlük kuralları temelleri üzerine oturması ile tamamlanır.

Yansıma yoluyla zarar, sözleşmeden doğan borçlarda, borçlunun sözleşmeye aykırı eylemi sonucu da ortaya çıkabilir. Borçlunun sözleşmeye aykırı eylemi sonucu ortaya çıkan yansıma zararın en sık karşılaşılan örneği işverenin, işçi ile arasındaki iş sözleşmesi gereğince gerekli iş güvenliği önlemlerini almaması sonucu, işçinin yakınlarının uğradıkları zararlardan sorumluluğudur. Bu durumda işçinin ölümü halinde desteğinden yoksun kalanlar hizmet sözleşmesine aykırılık sonucu işveren den TBK md.53/b-3 (Ölenin desteğinden yoksun kalan kişiler bu sebeple uğradıkları kayıplar) uyarınca, doğan yansıma yoluyla maddi zararlarının tazmin edilmesini talep edebilirler. Aynı olayda işçi yaralanmış ya da sakat kalmışsa, ağır bedensel zarar nedeniyle işçinin yakınları da TBK md.56/2 (Ağır bedensel zarar veya ölüm hâlinde, zarar görenin veya ölenin yakınlarına da manevi tazminat olarak uygun bir miktar paranın ödenmesi) uyarınca yansıma yoluyla manevi zararlarının tazmini ni isteyebilirler.

IV. TÜRK TİCARET KANUNU UYARINCA YANSIMA ZARAR

Şirketler ile ilgili olarak ise, yansıma zarara ilişkin kanuni düzenleneme TTK m.553'te yer almaktadır. Söz konusu madde şöyledir: *"Kurucular, yönetim kurulu üyeleri, yöneticiler ve tasfiye memurları, kanundan ve esas sözleşmeden doğan yükümlülüklerini kusurlarıyla ihlal ettikleri takdirde, hem şirkete hem pay sahiplerine hem de şirket alacaklılarına karşı verdikleri zarardan sorumludurlar."*

Terms of this responsibility, it has been regulated in the first paragraph of Article 555 of the TCC that the company and its shareholders may demand compensation for damages suffered by the company. It is stated that compensation payment can only be made to the company upon request of shareholders.

Aforementioned regulation becomes more important especially in case of damages caused by the founders, members of Board of Directors, auditors and in case of compensation of these damages. The company suffers a direct damage as a result of illegal acts of the directors. Shareholders and creditors of the company are the ones who suffer damages by reflection due to the direct damage on the company.²⁶ If damages by reflection on shareholders and creditors of the company arise out of illegal acts of the members of Board of Directors, it is accepted that the legal characteristic of this liability is based on the breach of contract.²⁷ Therefore, it can be said that in this case there will be a damage by reflection arising out of a breach of a contract.

The legislation which is explained above regulates the right of shareholders to claim damages not directly suffered but damages by reflection suffered due to direct damages on the company. There is a typical “damage by reflection” regarding the shareholders and creditors of the company, since it is the company that is directly damaged. Moreover, shareholders are the third persons who have a close relationship with the company from the point of tort feasons.

However, the law recognizes that damages on these persons are caused by the company, the profit and loss belongs to the legal entity of the company and therefore, compensation payment shall be made to the company instead of the shareholders.²⁸ Even if the liability against the creditors of the company is regulated by law, unlike the old version of Turkish Commercial Code numbered

Bu sorumluluğa ilişkin olarak, TTK madde 555’in 1. fıkrasında şirketin ve pay sahiplerinin, şirketin uğradığı zararın tazminini isteyebilecekleri düzenlenmiştir. Pay sahiplerinin bu talepleri sonucu hükmedilecek tazminatın ise ancak şirkete ödenmesini isteyebilecekleri belirtilmiştir.

Söz konusu düzenleme, özellikle şirket kurucuları, yöneticileri ve denetçilerinin şirkete zarar vermesi ve bu zararın tazmin edilmesi durumunda önem taşımaktadır. Burada yöneticilerin hukuka aykırı eylemleri sonucu şirketin doğrudan doğruya zarara uğraması söz konusudur. Şirket pay sahipleri ve şirketten alacaklı olan kişiler, şirketin uğramış olduğu zarar nedeniyle yansıma yoluyla zarar gören kişilerdir.²⁶ Şirket pay sahipleri ile şirket alacaklılarının yansıma yoluyla zararları, yönetim kurulu üyelerinin hukuka aykırı eylemlerinden kaynaklanmakta ise, bu sorumluluğun hukuksal niteliğinin sözleşmeye aykırılığa dayandığı kabul edilmektedir.²⁷ Bu nedenle burada sözleşmeden kaynaklanan yansıma yoluyla zararın söz konusu olduğu söylenebilir.

Yukarıda açıklanan düzenleme, pay sahiplerinin doğrudan doğruya uğradıkları zararları değil, şirketin zarara uğratılması dolayısıyla uğradıkları zararın tazminini talep etme hakkını düzenlemektedir. Burada doğrudan zarar gören şirket olduğu için pay sahipleri ve şirket alacaklıları açısından tipik bir “yansıma yoluyla zarar” söz konusudur. Ayrıca, pay sahipleri şirkete karşı haksız eylemde bulunanlar yönünden şirket ile yakın ilişki içinde bulunan üçüncü kişi konumundadırlar. Ancak yasa bu kişilerin zararlarının şirket nedeniyle doğduğunu, kar ve zararın şirket tüzel kişiliğine ait olduğunu göz önünde tutarak pay sahiplerinin açtıkları tazminat davasında, tazminatın pay sahiplerine değil şirkete ödenmesini kabul etmiştir.²⁸ Her ne kadar şirket alacaklılarına karşı da sorumluluk düzenlenmiş olsa da 6762 sayılı eski Türk Ticaret Kanunu’nda yer alan düzenlemenin aksine yansıma yoluyla zarar dolayısıyla dava açma hakkı yeni 6102

FOOTNOTE

¹⁷ K. Kılıçoğlu, p.2.

¹⁸ Turkish Obligation Code (TOC) published in the Official Gazette (OG) numbered 27836 and dated 04.02.2011.

¹⁹ K. Kılıçoğlu, p.25.

²⁰ TOC Art. 56.

²¹ Art. 47 of Turkish Civil Code (TCC) published in the OG numbered 24607 and dated. 08.12.2001.

²² Çakırca, p.83.

²³ Haluk Tandoğan, Mukayeseli Hukuk, Hususiyle Türk - İsviçre ve Alman Hukuku Bakımından Üçüncü Sahsın Zararının Tazmini, Ed. 1, Ankara 1963, p.20.

²⁴ Özel, p.97.

²⁵ Çakırca, s.94 cited from Ulrich Bubenbender, Vorteilsausgleichung und Drittschadensliquidation bei obligatorischer Gefahrentlastung, Tübingen 1996, p.68.

²⁶ K. Kılıçoğlu, p.67.

²⁷ Tandoğan, p.115.

²⁸ TCC art. 555.

²⁹ The Court of Cassation 11 Civil Chamber, dated 10.02.2005 and numbered E.2005/2881, K.2005/1009.

³⁰ Justification of Art. 555 of TCC.

6762, with the regulation of the new Turkish Commercial Code numbered 6102 only shareholders have right to claim damages by reflection. For this reason, shareholders who do not have shares on the date of the lawsuit are not accepted as injured party by damages by reflection and they do not have right to claim damages.²⁹ If a shareholder who is also a shareholder at the date of the lawsuit, suffers a damage by reflection, this shareholder may file a lawsuit in order to compensate the reduction in the value of his/her shares on the condition that the compensation payment shall be made to the company by the reason of that all wrongful acts reducing the value of the company will harm the shareholders according to the proportion of their shares.³⁰ In consequence, legislator hereby gives right to shareholders to file a lawsuit in person in order to protect their rights and claims against the company. It is accepted that the shareholders can claim the entire amount for compensation of damages suffered by the company not only for the proportion of their shares. With the judgment at the end of the lawsuit filed by the shareholders, the compensation payment will be made to the company and shareholders will get their proportion from this payment from the company.

At the same time, if the creditors do not get the payment for the entire amount as a result of the wrongful act against the company, it is clear that the creditors will suffer damages by reflection due to the direct damages on the company. However, according to the generally accepted opinion, compensation of damages by reflection is only possible in the cases regulated by law exceptionally. Relevant article of TCC only entitles shareholders to file a lawsuit for the compensation of damages by reflection which makes it difficult to compensate the damages on the creditors.

sayılı TTK ile sadece pay sahiplerine tanınmıştır. Bu nedenle, dava tarihinde pay sahibi olmayan kişiler yansıma yoluyla zarar gören kişiler olarak değerlendirilemez ve dolayısıyla dava hakları olamaz.²⁹ Dava tarihinde pay sahibi olan kişi yasıma zarara uğradığı takdirde, tazminatın şirkete verilmesi suretiyle payındaki değer düşüklüğünü gidermek amacıyla dava açabilir. Zira, şirketin malvarlığını azaltan her haksız eylem, payları oranında pay sahiplerine de zarar verir.³⁰ Buna göre yasa koyucu burada bu kişilerin şirketten olan hak ve alacaklarını korumak amacıyla bu kişilere bu davayı bizzat açabilme olanağını tanımıştır. Pay sahiplerinin, şirketin uğratıldığı zarar nedeniyle sadece kendi paylarına veya alacaklarına isabet eden miktar için değil, şirketin uğradığı zararın tamamı için dava açabilecekleri kabul edilmektedir. Bu kişiler şirket nedeniyle zarar gördüklerinden açtıkları dava sonunda tazminat şirkete verilecek, bu kişilerin alacaklarını şirketten temin edebileceklerdir.

Bununla birlikte, aynı haksız eylemler sonucunda şirket alacaklılarının alacaklarını tam olarak karşılanamıyorsa, şirketin doğrudan uğradığı zarar dolayısıyla bu kişilerin de yansıma yoluyla zarara uğradığı açıktır. Ancak genel kabul gören görüş doğrultusunda yansıma zararların tazmini ancak kanunda sayılan istisnai hallerde mümkündür. TTK'nın ilgili maddesinin bu konuda dava açma hakkını sadece pay sahiplerine tanıması, alacaklıların zararlarının tazminini zorlaştıracı bir nitelik taşımaktadır.

V. SONUÇ

Yansıma zarar, yasa koyucu tarafından özel olarak düzenlenmiştir. Yukarıda yer alan açıklamalar doğrultusunda yansıma zararı, şahıs varlığının haksız eylem ya da sözleşmeye aykırılık sonucu ihlal edilmesi nedeniyle, bu eylemin yöneldiği kişiler dışında buna bağlı olarak üçüncü kişilerin uğradıkları ve kanunda sınırlı hallerde öngörülmüş olan zarar olarak tanımlamak mümkündür.

DİPNOT

¹⁷ K. Kılıçoğlu, s.2.

¹⁸ Türk Borçlar Kanunu (TBK), 04.02.2011 tarih, 27836 sayılı Resmi Gazete (RG).

¹⁹ K. Kılıçoğlu, s.25.

²⁰ TBK m. 56.

²¹ 08.12.2001 tarih, 24607 sayılı RG, Türk Medeni Kanunu (TMK) m.47.

²² Çakırca, s.83

²³ Haluk Tandoğan, Mukayeseli Hukuk, Hususiyile Türk - İsviçre ve Alman Hukuku Bakımından Üçüncü Şahsın Zararının Tazmini, 1. Basi, Ankara 1963, s.20.

²⁴ Özel, s.97.

²⁵ Çakırca, s.94'ten naklen Ulrich Büdenbender, Vorteilsausgleichung und Drittschadensliquidation bei obligatorischer Gefahrentlastung, Tübingen 1996, s.68.

²⁶ K. Kılıçoğlu, s.67.

²⁷ Tandoğan, s.115.

²⁸ TTK m.555.

²⁹ Yargıtay 11. HD, T. 10.02.2005, E.2005/2881, K.2005/1009.

³⁰ TTK m.555 gerekçe.

V. CONCLUSION

Damages by reflection are regulated by the legislators peculiarly. In line with the explanations above, damages by reflection can be defined as damages on the third parties in exceptional cases regulated by law which may arise as a result of a breach of a contract or a illegal act. It should be noted that compensation of damages by reflection not only in the cases regulated by law but also in the cases which can prove the connection between the injured party and the illegal act serves the aim of protection of the rights of the third parties, by taking into consideration the origin of Turkish Law in other words, the theory of protection for the purpose of norms. ■

Önemle belirtmek gerekir ki, mehzaz kanun uygulamaları, yani kanunun koruma amacı teorisi de dikkate alınarak, kanun koyucu tarafından sayılan istisnai hallerle sınırlı kalmamak, zarara uğrayan ve söz konusu zarar ile hukuka aykırı eylem arasındaki bağı ortaya koyabilen ancak kanun koyucu tarafından düzenlenen istisnai haller arasında yer almayan üçüncü kişilerin haklarının korunmasına hizmet edecektir. ■

BIBLIOGRAPHY KAYNAKÇA

Ahmet M. Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ed. 17, Ankara 2013

Çağlar Özel, "Sözleşme Dışı Sorumlulukta Yansıma Zarar ve Giderimine İlişkin Bazı Düşünceler", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, V. 50, N. 4, Ankara 2001, pp. 81- 106.

Elif Aydın, Akit Dışı Sorumlulukta Maddi Zarar ve Tazmini, Master Thesis, Dokuz Eylül University Institute of Social Sciences, İzmir 2009, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, (Last access: 28.02.2017)

Haluk Tandoğan, Mukayeseli Hukuk, Hususiyle Türk - İsviçre ve Alman Hukuku Bakımından Üçüncü Şahsın Zararının Tazmini, Ed. 1, Ankara 1963

Kemal Oğuzman/ Turgut Öz, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ed.12, İstanbul 2016

Kumru Kılıçoğlu, Yansıma Yoluyla Zarar, Master Thesis, Çankaya University Institute of Social Sciences, Ankara 2011, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, (Last access: 27.11.2016)

Murat Topuz, İsviçre ve Türk Borçlar Hukuku İle Karşılaştırmalı Olarak Roma Borçlar Hukukunda Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi, Doctoral Thesis, Marmara University, Institute of Social Sciences, İstanbul 2010, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, (Last access: 28.02.2017)

Oğuz Şükrü Ener, Türk Hukukunda Manevi Tazminatın Niteliği ve Hesaplanması, Master Thesis, Gazi University Institute of Social Sciences, Ankara 2015, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Last access: 30.11.2016)

Safa Reisoglu, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ed. 25, İstanbul 2014

Seda İrem Çakırca, Türk Sorumluluk Hukukunda Yansıma Zararı Kuramı, Doctoral Thesis, İstanbul University Institute of Social Sciences, Department of Private Law, İstanbul 2011, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, (Last access: 01.12.2016)

Ahmet M. Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 17. Bası, Ankara 2013

Çağlar Özel, "Sözleşme Dışı Sorumlulukta Yansıma Zarar ve Giderimine İlişkin Bazı Düşünceler", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 50, S. 4, Ankara 2001, s. 81- 106.

Elif Aydın, Akit Dışı Sorumlulukta Maddi Zarar ve Tazmini, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2009, s.53, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, (Son erişim: 28.02.2017)

Haluk Tandoğan, Mukayeseli Hukuk, Hususiyle Türk - İsviçre ve Alman Hukuku Bakımından Üçüncü Şahsın Zararının Tazmini, 1. Bası, Ankara 1963

Kemal Oğuzman/ Turgut Öz, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 12. Bası, İstanbul 2016

Kumru Kılıçoğlu, "Yansıma Yoluyla Zarar", Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2011, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, (Son erişim: 27.11.2016);

Murat Topuz, İsviçre Ve Türk Borçlar Hukuku İle Karşılaştırmalı Olarak Roma Borçlar Hukukunda Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, (Son erişim: 28.02.2017)

Oğuz Şükrü Ener, Türk Hukukunda Manevi Tazminatın Niteliği ve Hesaplanması, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2015, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Son erişim: 30.11.2016).

Safa Reisoglu, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 25. Bası, İstanbul 2014

Seda İrem Çakırca, "Türk Sorumluluk Hukukunda Yansıma Zararı Kuramı", Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul 2011, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>, (Son erişim 01.12.2016).